

SPRÁVNĚPRÁVNÍ A
TRESTNĚPRÁVNÍ
ODPOVĚDNOST V PRÁVU
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

2021

Ilona Jančářová

DRUHY ODPOVĚDNOSTI V PŽP

1. Správně právní
2. Trestně právní
3. Občanskoprávní (závazky z deliktů)
4. Odpovědnost za ekologickou újmu

SYSTEM ODPOVEDNOSTNICH VZTAHU V PZP

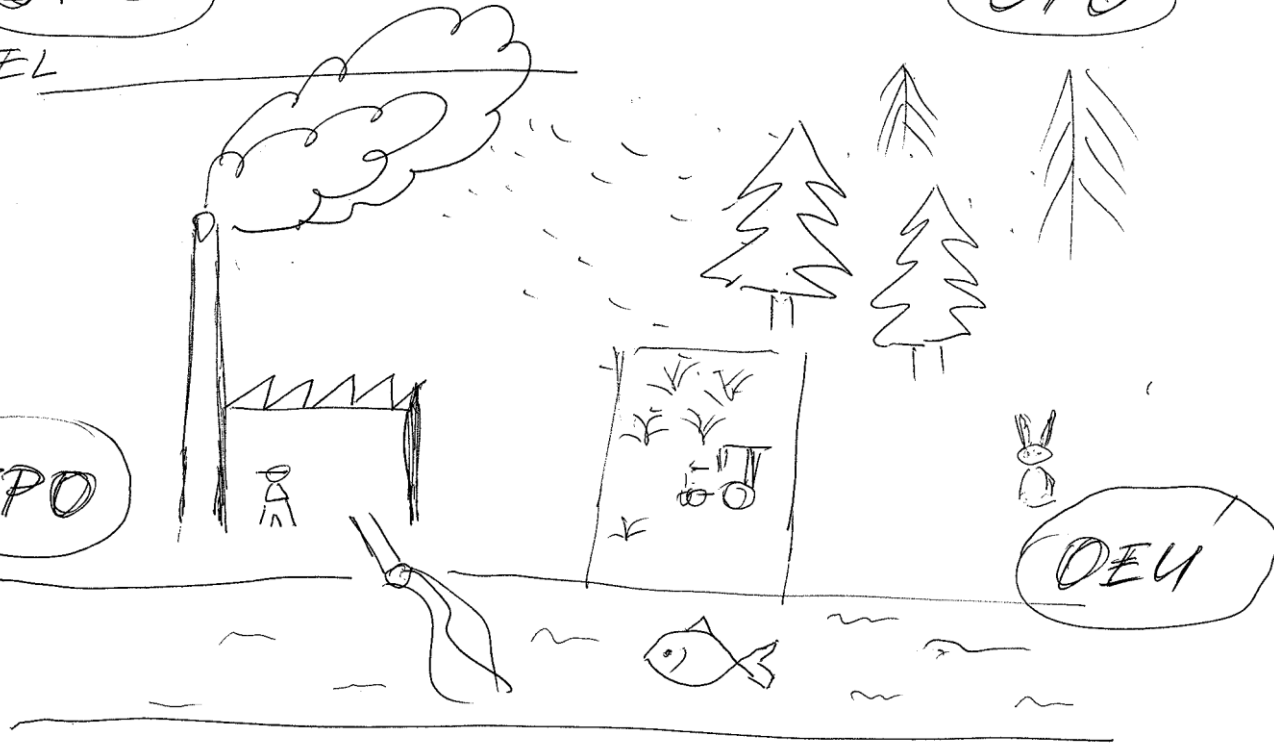
SPO

EL

OPO

TPO

DEU

Správně právní odpovědnost

- Sekundární povinnost strpět a nést sankci, která vzniká v důsledku porušení povinnosti primární.

Retrospektivní pojetí právní odpovědnosti

- Klíčový nástroj k prosazování ochrany ŽP.

Správně právní odpovědnost

Specifika v PŽP:

- často porušení více povinností v režimu téhož, ale mnohdy i v režimu odlišných předpisů,
- často více zúčastněných/odpovědných subjektů,
- mnohost příslušných orgánů,
- specifika zjišťování skutkového stavu a dokazování,
- problémy ukládání sankcí ve vztahu k oceňování/ohodnocení částí životního prostředí
- preference nápravy před náhradou.

SPRÁVNĚ PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST

Prameny platné právní úpravy:

(vše v posledním znění)

- Ústava ČR a LZPSZ
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/99/ES o trestněprávní ochraně životního prostředí a další unijní prameny práva ŽP (požadavky na zajištění účinného systému sankcí)
- Zvláštní předpisy PŽP (složkové)
- Z.č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (PZ)
- Z.č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích
- Z.č. 500/2004 Sb., správní řád (SŘ)

Vztah obecné a zvláštní právní úpravy

ODPOVĚDNOST SPRÁVNĚ PRÁVNÍ

Přestupek - společensky škodlivý protiprávní čin, který je v zákoně za přestupek výslovně označen a který vykazuje znaky stanovené zákonem, nejde-li o trestný čin.

Znaky přestupku:

- Protiprávnost
- Jednání
- Odpovědná osoba
- Trestnost jednání
- Zavinění → (pouze přestupky FO nepodnikajících)

PŘÍKLAD

Dne 4.5. 2006 okolo 17.00 hodiny občan J.K. přijel ve svém autě do lokality zvané Sokolí vrch. Pěšky přešel v horském terénu ke stromu, kde hnízdil sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*). Vyšplhal se na strom k hnízdu, ve kterém se nacházela dvě mláďata sokola. Přestože patří tento druh ke kriticky ohroženým živočichům a je celoročně chráněný, vzal z hnízda a odnesl s sebou starší a silnější mládě.

Při nasedání do auta byl zadržen pracovníky Správy Chráněné krajinné oblasti a předán Policii ČR. Při projednávání svého činu se hájil tím, že mládě sokola neopatřil pro sebe, ale na objednávku známého chovatele.

Jak byste posoudili jeho jednání z hlediska vztahů odpovědnosti? O jaký druh odpovědnosti půjde v daném případě? Jaké zavinění? Jaké důsledky by mělo, kdyby mládě uhynulo?

ZOPK § 87 v TZ 299 ?

PŘÍKLAD - PŘESTUPEK

ZOPK § 87(2)(3)(4):

- Fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že
 - c) usmrcuje ptáky s výjimkou těch, kteří mohou být loveni, nebo zvláště chráněné živočichy zařazené do kategorie ohrožených přímo nebo způsobí jejich úhyn nedovoleným zásahem do jejich životního prostředí nebo **chytá zvláště chráněné živočichy**,
 - Za přestupek lze uložit pokutu 20 000
- Fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že
 - b) usmrtí zvláště chráněného živočicha kriticky nebo silně ohroženého druhu nebo způsobí jeho úhyn zásahem do jeho ŽP
 - Za přestupek lze uložit pokutu 100 000 Kč
- Dvojnásobná výše pokuty, pokud přestupky byly spáchány ve ZCHÚ

PŘÍKLAD - TRESTNÝ ČIN

§ 299 TZ:

(1) Kdo v rozporu s jiným právním předpisem usmrtí, zničí, poškodí, **odejme z přírody**, zpracovává, doveze, vyveze, proveze, přechovává, nabízí, zprostředkuje, sobě nebo jinému opatří jedince zvláště chráněného druhu živočicha nebo rostliny nebo exemplář chráněného druhu a spáchá takový čin na **více než dvaceti pěti kusech živočichů, rostlin nebo exemplářů**, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.

(2) Stejně bude potrestán, kdo v rozporu s jiným právním předpisem usmrtí, zničí, poškodí, odejme z přírody, zpracovává, doveze, vyveze, proveze, přechovává, nabízí, zprostředkuje, sobě nebo jinému opatří **jedince silně nebo kriticky ohroženého druhu živočicha nebo rostliny nebo exemplář druhu přímo ohroženého vyhubením nebo vyhynutím**.

VZTAH SPO k TPO

Přestupek - společensky škodlivý protiprávní čin, který je v zákoně za přestupek výslovně označen a který vykazuje znaky stanovené zákonem, **nejde-li o trestný čin.**

Právní úprava přestupků – **princip subsidiarity**

Naplní-li protiprávní jednání skutkovou podstatu trestného činu, trestní postih má přednost před přestupkem.... ALE (viz nálezn II.ÚS 1152/17)

VZTAH SPO k TPO

- Princip subsidiarity trestní represe („*ultima ratio*“)
- Formální pojetí trestných činů
- Materiální korektiv § 12 odst. 2
- Míra společenské škodlivosti - odlišení trestných činů od přestupků
- TPO vznikne v případě, kdy „*nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu*“.

NEOPRÁVNĚNÉ NAKLÁDÁNÍ S ODPADY

TZ § 298(2)

- Kdo, byť i z nedbalosti, v rozporu s jiným právním předpisem ukládá odpady nebo je odkládá, přepravuje nebo jinak s nimi nakládá, **a tím způsobí poškození nebo ohrožení životního prostředí, k jehož odstranění je třeba vynaložit náklady ve značném rozsahu**, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.
- Sankce - pokuta

Zákon o odpadech § 117(1)

- porušení obecných povinností při nakládání s odpady dle § 13 NZO
 - nakládat s odpadem pouze v zařízení určeném pro nakládání s daným druhem a kategorií odpadu, s výjimkou shromažďování odpadu, přepravy odpadu, obchodování s odpadem a nakládání se vzorky odpadu,
 - předat odpad přímo nebo prostřednictvím dopravce odpadu pouze do zařízení určeného pro nakládání s daným druhem a kategorií odpadu
 - aj.
- sankce - pokuta

NEOPRÁVNĚNÉ NAKLÁDÁNÍ S ODPADY

TZ § 298 (1)

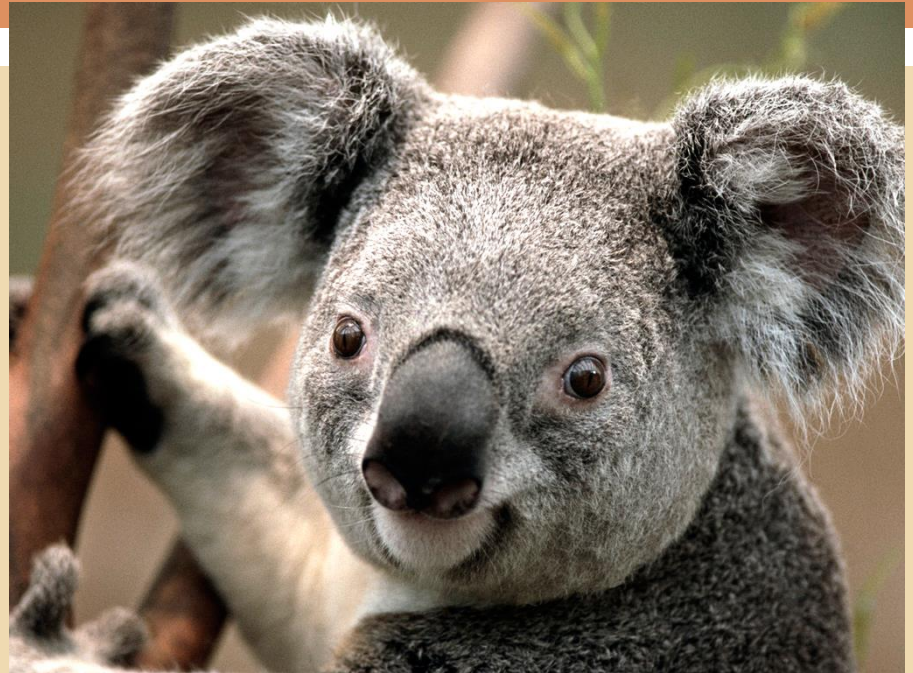
- Kdo, byť i z nedbalosti, poruší jiný právní předpis upravující nakládání s odpady tím, že přepraví odpad přes hranice státu bez oznámení nebo souhlasu příslušného orgánu veřejné moci, anebo v takovém oznámení nebo žádosti o souhlas nebo v připojených podkladech uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

Zákon o odpadech § 117(2) písm. i)

Fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že

- při přeshraniční přepravě odpadů provede nedovolenou přepravu odpadů podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1013/2006 nebo jinak poruší některou z povinností stanovenou nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1013/2006 nebo nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/852.
- Za přestupek lze uložit pokutu do 1 000 000 Kč.

ODPOVĚDNOST SPRÁVNĚ PRÁVNÍ

- Objekt
- Subjekt
- Objektivní stránka
- Subjektivní stránka

ODPOVĚDNOST SPRÁVNĚ PRÁVNÍ

Předpoklady správně právní odpovědnosti:

- **Objektivní**
 - protiprávnost jednání,
 - škodlivé následky tohoto jednání
 - příčinný vztah mezi tímto jednáním a následkem
- **Subjektivní**
 - zavinění

PROTIPRÁVNÍ JEDNÁNÍ

Judikatura:

- Opomenutí je stanoveno na roveň konání, jestliže subjekt nevykonal to, co bylo jeho právní povinností

NPZ:

- Jednáním se pro účely tohoto zákona rozumí i **opomenutí** takového konání, k **němuž byl pachatel povinen** podle jiného právního předpisu nebo úředního rozhodnutí, v důsledku dobrovolného převzetí povinnosti konat nebo vyplývala-li jeho zvláštní povinnost z jeho předchozího ohrožujícího jednání nebo k němuž byl z jiného důvodu podle okolností a svých poměrů povinen.

PROTIPRÁVNÍ JEDNÁNÍ - TRVAJÍCÍ DELIKT

Judikatura (2008):

- Jednání, jímž pachatel udržuje protiprávní stav, závadný z hlediska správního práva, tvoří jeden skutek a jeden správní delikt až do okamžiku ukončení deliktního jednání, tj. až do okamžiku odstranění protiprávního stavu.

PROTIPRÁVNÍ JEDNÁNÍ - TRVAJÍCÍ DELIKT

PZ §8:

- **Trvající přešupek** je takový přešupek, jehož znakem je jednání pachatele spočívající ve vyvolání a následném udržování protiprávního stavu nebo jednání pachatele spočívající v udržování protiprávního stavu, který nebyl pachatelem vyvolán.
- Např. § 120/4 VZ; § 178/1 odst. písm. f) SZ

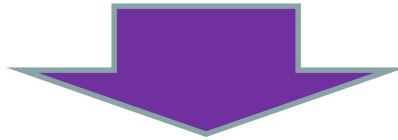

Vliv na běh promlčecí doby
(začne běžet dnem následujícím po dni, kdy došlo k
odstranění protiprávního stavu)

PROTIPRÁVNÍ JEDNÁNÍ - TRVAJÍCÍ DELIKT

Judikatura – trvající delikt

NPZ

Jednání, jímž pachatel udržuje protiprávní stav, závadný z hlediska správního práva, **tvoří jeden skutek a jeden správní delikt až do okamžiku ukončení deliktního jednání**, tj. až do okamžiku odstranění protiprávního stavu. Lhůta pro uložení pokuty, případně pro zahájení řízení o uložení pokuty, začne běžet teprve **od okamžiku ukončení trvajícího správního deliktu**.

PROTIPRÁVNÍ JEDNÁNÍ - TRVAJÍCÍ DELIKT

NSS č. j. 2 As 61/2005 - 60:

- Namítá-li stěžovatelka, že pokuta za přešupek jí byla vyměřena až po uplynutí roční lhůty, nelze s ní souhlasit. Podle § 105 odst. 3 písm. a) stavebního zákona se přešupku dopustí a pokutou od 25 000 Kč do 50 000 Kč bude potrestán ten, kdo jako stavebník provádí novou stavbu bez stavebního povolení nebo v rozporu s ním. Uvedené jednání (t.j. provádění stavby v rozporu se stavebním povolením), za které byla stěžovatelka sankciována, je třeba považovat za tzv. **trvající přešupek**.

PROTIPRÁVNÍ JEDNÁNÍ - POKRAČUJÍCÍ DELIKT

NPZ § 7:

•**Pokračováním v přestupku** se rozumí takové jednání, jehož jednotlivé dílčí útoky vedené jednotným záměrem naplňují skutkovou podstatu stejného přestupku, jsou spojeny stejným nebo podobným způsobem provedení, blízkou souvislostí časovou a souvislostí v předmětu útoku.

Promlčecí doba počne běžet dnem následujícím po dni, kdy došlo k poslednímu dílčímu útoku.

VÝZNAM URČENÍ CHARAKTERU PŘESTUPKU

Pokračování v přestupku, trvajícím přestupek a hromadný přestupek se z hlediska procesního i hmotněprávního považují za jeden skutek.

Charakter přestupku má význam pro posouzení:

- časové působnosti zákona,
- běhu promlčecí doby,
- druhu a výměry správního trestu.

ŠKODLIVÝ NÁSLEDEK MATERIÁLNÍ STRÁNKA DELIKTU

NSS 8 As 17/2007:

- Aby mohlo být určité protiprávní jednání kvalifikováno jako správní delikt, musí být kromě formálních znaků deliktního jednání naplněna i materiální stránka deliktu a jednání musí vykazovat určitou míru společenské nebezpečnosti (*škodlivosti*) ve vztahu k porušené povinnosti, stanovené zákonem na ochranu odpovídajících hodnot.

- **I prosté porušení administrativního pořádku, přitom může bez dalšího naplnit typovou společenskou nebezpečnost** (škodlivost). Vždy je proto třeba zkoumat, jaký zájem společnosti je porušeným ustanovením chráněn, zda byl posuzovaným jednáním porušen, popř. v jaké intenzitě se tak stalo.

ŠKODLIVÝ NÁSLEDEK A ÚČINEK- OBJEKTIVNÍ STRÁNKA DELIKTU

Zákon č. 282/1991 Sb. § 4(1)

- Fyzická, právnická nebo podnikající fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že
 - a) neoprávněně používají lesní půdu k jiným účelům než pro plnění funkcí lesů,
 - b) při zpracování lesního hospodářského plánu a jeho realizaci ohrozí životní prostředí, popřípadě způsobí jeho poškození,
 - c) vytvoří podmínky pro působení škodlivých biotických a abiotických činitelů,
 - d) neplní opatření uložená orgány životního prostředí podle zvláštních zákonů a tohoto zákona,
 - e) neplní povinnosti stanovené zvláštním právním předpisem,

a svým jednáním ohrozí nebo poškodí životní prostředí v lesích.

- (2) Za přestupek podle odstavce 1 lze uložit pokutu do 5 000 000 Kč.
- Při opakovaném spáchání přestupku až do 10 000 000 Kč.

ŠKODLIVÝ NÁSLEDEK – OBJEKTIVNÍ STRÁNKA DELIKTU

Judikatura:

- Ke spáchání správního deliktu a vzniku odpovědnosti vlastníka lesa musí být mj. naplněny všechny znaky skutkové podstaty, mezi něž patří objektivní stránka deliktu. Obligatorními znaky objektivní stránky jsou jednání, následek a příčinná souvislost mezi nimi.
- Zákon o ČIŽP vyžaduje, aby jednání způsobilo **předvídaný následek** spočívající v ohrožení nebo poškození životního prostředí v lesích

Je-li znakem přestupku účinek, promlčecí doba počíná běžet dnem následujícím po dni, kdy takový účinek nastal.

OBJEKTIVNÍ STRÁNKA - PŘÍČINNÁ SOUVISLOST

NS 25 Cdo 3811/2017

- Žalovaná porušila § 3 odst. 1 písm. d) zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně ZPF, neboť svou činností zapříčinila narušení pozemků erozí, porušila i § 27 zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon, protože o pozemky nepečovala tak, aby nedocházelo ke zhoršování vodních poměrů, zejména odnosu půdy erozní činností vody

ODPOVĚDNÁ OSOBA (PZ)

- Osobní působnost PZ
- Pachatel
 - osoba fyzická (subjektivní odp.)
 - osoba právnická (objektivní odp. + liberační důvody)
 - podnikající fyzická osoba (objekt. odpovědnost + liberační důvody)
- Spolupachatel
- Nepřímý pachatel
- Odpovědnost zákonného zástupce/opatrovníka

ODPOVĚDNÁ OSOBA (PZ)

- Odpovědností PO za přešupek není dotčena odpovědnost za přešupek FO, jejichž jednání je přičitatelné právnické osobě, a odpovědností za přešupek těchto FO není dotčena odpovědnost PO za přešupek!
- Odpovědnost PO přechází na právního nástupce.
- Odpovědnost PFO přechází na osobu, která pokračuje v její podnikatelské činnosti.
- Možnost zákazu zrušení, zániku či přeměny obviněné PO.
- Přestane-li PFO, která je pachatelem, být podnikatelem, její odpovědnost za přešupek nezaniká!

ODPOVĚDNÁ OSOBA

VZ § 41(3)

- Povinnosti plynoucí z opatření k nápravě uloženého původci závadného stavu nebo nabyvateli majetku podle odstavce 2 přecházejí na jejich právní nástupce.

IPPC § 19b (7)

- Úřad nebo inspekce uloží podle potřeby opatření k nápravě **právnímu nástupci provozovatele zařízení, který není původcem závadného stavu**. Povinnosti plynoucí z opatření k nápravě a rozhodnutí o omezení nebo zastavení provozu zařízení uložené provozovateli zařízení podle odstavců 1 až 5 přecházejí na jeho právního nástupce.

ODPOVĚDNÁ OSOBA

Judikatura (2008):

- Veřejnoprávní povinnost, zavazující adresáta právní normy, nelze převést soukromoprávním ujednáním (smlouvou uzavřenou podle ObchZ nebo OZ) na jinou osobu a tudíž se tak nelze ani zbavit deliktní odpovědnosti s odkazem na smluvní ujednání s třetí osobou.
- *Viz též NSS 7 As 110/2011 - 62*

ODPOVĚDNÁ OSOBA

Judikatura (2008):

- K přenosu veřejnoprávní odpovědnosti na jinou osobu nemůže bez dalšího dojít uzavřením smlouvy. Pokud však správní orgán posuzuje deliktní odpovědnost konkrétní osoby, která sama zajistila smluvně plnění svých zákonných povinností prostřednictvím jiného, musí být její vlastní jednání naplňující znaky skutkové podstaty správního deliktu prokazováno v kontextu všech učiněných kroků, tedy i zkoumáním existujících smluvních vztahů a jednáním smluvních partnerů v průběhu rozhodného období.

SUBJEKTIVNÍ STRÁNKA PŘESTUPKU

Subjektivní stránka přestupku – zavinění

- U podnikajících subjektů se uplatní objektivní odpovědnost a zavinění se nezkoumá.
- **K odpovědnosti fyzické osoby za přestupek se vyžaduje zavinění. Postačí zavinění z nedbalosti, nestanoví-li zákon výslovně, že je třeba úmyslného zavinění.**
 - úmysl přímý,
 - úmysl nepřímý,
 - nedbalost vědomá,
 - nedbalost nevědomá.

PŘÍKLAD - ZAVINĚNÍ

Dne 4.5. 2006 okolo 17.00 hodiny občan J.K. přijel ve svém autě do lokality zvané Sokolí vrch. Pěšky přešel v horském terénu ke stromu, kde hnízdil sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*). Vyšplhal se na strom k hnízdu, ve kterém se nacházela dvě mláďata sokola. Přestože patří tento druh ke kriticky ohroženým živočichům a je celoročně chráněný, vzal z hnízda a odnesl s sebou starší a silnější mládě.

Při nasedání do auta byl zadržen pracovníky Správy Chráněné krajinné oblasti a předán Policii ČR. Při projednávání svého činu se hájil tím, že mládě sokola neopatřil pro sebe, ale na objednávku známého chovatele.

- **Jak byste posoudili jeho jednání z hlediska zavinění?**
- **Jaké důsledky by mělo, kdyby mládě uhynulo?**

PŘÍKLAD - ZAVINĚNÍ

- Majitel zemědělské půdy (zemědělec) se rozhodl na svém svažitém pozemku pěstovat kukuřici, což je rostlina se širokými řádky a při vydatnějších srážkách půda snadno podléhá vodní erozi. Způsobovat ohrožení zemědělské půdy erozí překračováním přípustné míry jejího erozního ohrožení je zakázáno dle § 3(1) písm. b) zákona č. 334/1992 Sb.
- Zemědělec tvrdí, že neví, co to je přípustná míra erozního ohrožení a že kukuřici na daném pozemku pěstoval i jeho otec a nikdy k erozi nedošlo.

Bude zemědělec odpovědný za masivní odplavení půdy po silných deštích dle zákona č. 334/1992 Sb., ve znění novel? Odůvodněte z hlediska zavinění.

SPRÁVNÍ SANKCE

- a) Správní tresty
- b) Správní sankce
obnovující povahy
- c) Ochranná opatření (PZ)

Sankce – nepříznivý následek ukládaný v
důsledku porušení právní povinnosti

SPRÁVNÍ TRESTY (PZ)

- Napomenutí
- Pokuty
- Zákaz činnosti
- Propadnutí věci nebo náhradní hodnoty
- Zveřejnění rozhodnutí o přestupku

OCHRANNÁ OPATŘENÍ (PZ)

- Omezující opatření
- Zabrání věci nebo náhradní hodnoty

SPECIFIKA SPRÁVNÍCH SANKCÍ VE SLOŽKOVÝCH PŘEDPÍSECH

- odejmutí autorizace (ZEIA § 19)
- odejmutí/zrušení souhlasu či povolení (Zodp. § 23/2 aj.)
- odebrání nedovoleně držených jedinců zvláště chráněných druhů (ZOPK § 89)
- propadnutí týraného zvířete (ZTZ § 27b)
- zabránění týraného zvířete (ZTZ § 27c)
- odstranění následků neoprávněných zásahů (ZOPK § 81/1)
- uložení přiměřených náhradních opatření k nápravě (ZOPK § 81/2)
- opatření k nápravě (VZ § 42; ZOvz § 22; Zodp § 116 aj.)
- zákaz činnosti (IPPC § 19b)
- zákaz chovu zvířat (ZTZ § 27b)
- zrušení průzkumného území (z.č. 62/1988 Sb., § 21)

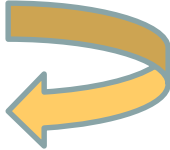
SPECIFIKA SPRÁVNÍCH SANKCÍ VE SLOŽKOVÝCH PŘEDPÍSECH

Specifické podmínky pro ukládání trestů ve složkových předpisech:

- Ukládání pokuty až do výše dvojnásobku horní hranice sazeb pro opakované spáchání přestupku (obecně PZ, Zodp., LZ)
- Pokuta do výše dvojnásobku, nebyla-li zjednána náprava ve stanovené lhůtě (z.č. 62/1988)
- Pokuta až do výše dvojnásobku, pokud byl přestupek spáchán ve ZCHÚ (ZOPK § 87 jen FO)
- V případech, kdy vlastník lesa neplní podstatné povinnosti stanovené tímto zákonem a ohrožuje tím existenci lesa a lesy sousední, přičemž pokuty podle § 54 jsou neúčinné, rozhodne orgán státní správy lesů o nezbytných opatřeních k odvrácení hrozícího nebezpečí (LZ § 57)

SPECIFIKA SPRÁVNÍCH SANKCÍ VE SLOŽKOVÝCH PŘEDPÍSECH

Opatření k nápravě

- Ukládá se většinou v případě, že subjekt neplní povinnosti stanovené zákonem nebo na základě zákona
 - Správní sankce za protiprávní jednání
- Lze uložit i v případě, že nebyly porušeny povinnosti, jestliže hrozí závažné poškození životního prostředí!
 - ➔ Nemá samo o sobě charakter sankce!
- Nesplnění opatření k nápravě ve stanovené lhůtě
 - ➔ uložení pokuty, **ale pouze, pokud to zákon umožňuje!**
 - ➔ rozhodnutí o omezení nebo zastavení provozu; dtto

SPECIFIKA SPRÁVNÍCH SANKCÍ VE SLOŽKOVÝCH PŘEDPÍSECH

Opatření k nápravě sankčního i nesankčního charakteru v zákoně o integrované prevenci (§ 19b)

- (1) V případě, že provozovatel zařízení **neplní povinnosti** stanovené tímto zákonem nebo integrovaným povolením, jsou úřad nebo inspekce oprávněny uložit provozovateli zařízení provést v přiměřené lhůtě opatření k nápravě.
- (2) Možnost uložit provozovateli zařízení opatření k nápravě i v případě, že provozovatel zařízení **neporušil povinnosti stanovené** tímto zákonem nebo integrovaným povolením, jedná-li se o mimořádné události, havárie zařízení nebo havarijní úniky znečišťujících látek ze zařízení do životního prostředí, které mají závažné dopady na životní prostředí.

Neprovedení uloženého opatření k nápravě v obou případech:

- rozhodnutí o omezení nebo zastavení provozu zařízení nebo jeho části
- pokuta do výše 10 000 000 Kč

SPRÁVNÍ SANKCE A PRÁVO EU

- požadavky celé řady směrnic - např. čl. 79 IED: „Členské státy stanoví sankce za porušení vnitrostátních předpisů přijatých na základě této směrnice. Stanovené sankce musí být **účinné, přiměřené a odrazující**. Členské státy oznámí takto stanovené sankce Komisi do 7. ledna 2013 a neprodleně jí oznámí všechny následné změny těchto ustanovení.
 - někdy požadavky i na další konkrétní opatření (odebrání povolení, napravení stavu)
- implementace unijních nařízení - např. čl. 126 REACH: Členské státy **stanoví sankce** za porušení tohoto nařízení a **přijmou veškerá opatření nezbytná k jejich uplatňování**. Stanovené sankce musí být účinné, přiměřené a odrazující. Členské státy oznámí tyto předpisy Komisi do 1. prosince 2008 a neprodleně jí oznámí každou jejich následnou změnu.
- princip proporcionality

SPRÁVNÍ TRESTY - ZÁSADY

Zásady pro ukládání trestů (obecně PZ § 36 a násl.)

- aplikace zásad trestního práva i ve správním trestání (7 As 34/2013 – 29 + PZ)
- uložení trestu je výsledkem správního uvážení
- absorpční zásada – ukládání správních trestů za více přestupků (PZ § 41/1)
- asperační zásada (PZ § 41/2)
- princip retroaktivity in mitius - zásada použití mírnějšího zákona
- zásada individualizace správního trestu
- zásada legitimního očekávání
- zásada zákazu dvojího přičítání a další.

ZÁSADY - SPECIFIKA

Určení druhu a výměry správního trestu na základě správního uvážení (§ 37PZ)

Specifické podmínky pro ukládání trestů ve složkových předpisech (např. VZ § 116 odst. 3 a 4; 125g odst. 8; § 125l a další)

- Sankce za nelegální odběry povrchových/podzemních vod sazba 40/70 Kč za 1 m³ nedovoleně odebraných vod + maximální výše - limit
- Při stanovení výše pokuty za přestupek přihlédne orgán ukládající pokutu zejména k okolnostem, za nichž k nedovolenému nakládání došlo, k tomu, jak se právnická nebo podnikající fyzická osoba přičinila o odstranění nebo zmírnění škodlivých následků, k množství a charakteru uniklé látky, k místu, kde k vlastnímu ohrožení došlo, k množství a charakteru závadné látky, která pronikla do povrchových nebo podzemních vod, ke škodlivým následkům a možnostem jejich odstranění a k vlivu závadné látky na jakost těchto vod a ke stupni ochrany dotčeného území.
- Při stanovení výše pokuty za přestupek spáchaný vypouštěním odpadních vod bez povolení k nakládání s vodami nebo v rozporu s ním, přihlédne orgán ukládající pokutu zejména k míře překročení podmínek povolení k vypouštění těchto vod, k míře ovlivnění jakosti povrchových nebo podzemních vod a jejímu lokálnímu rozsahu, ke stupni ochrany dotčeného území a k příčině nedovoleného vypouštění vod.

ZÁSADY - SPECIFIKA

Upuštění od uložení správního trestu (PZ § 43)

- PZ § 43(2): Od uložení správního trestu lze též upustit, jestliže vzhledem k závažnosti přestupku, okolnostem jeho spáchání a osobě pachatele lze důvodně očekávat, že již samotné projednání věci před správním orgánem postačí k jeho nápravě.
- Zákon o IPPC § 38(1): Od uložení správního trestu za přestupek spáchaný provozovatelem zařízení lze upustit také tehdy, jestliže pachatel přestupku zajistí odstranění následků porušení povinnosti, přijme faktická opatření zamezující dalšímu trvání nebo obnově protiprávního stavu a uložení správního trestu by vzhledem k nákladům na učiněná opatření vedlo k nepřiměřené tvrdosti.
- VZ § 125I(1): Česká inspekce životního prostředí nebo obecní úřad obce s rozšířenou působností může upustit od uložení správního trestu také tehdy, jestliže pachatel přestupku přijme faktická opatření k odstranění následků porušení povinnosti, jakož i opatření zamezující dalšímu ohrožování nebo znečišťování podzemních nebo povrchových vod, a uložení správního trestu by vzhledem k nákladům na učiněná opatření vedlo k nepřiměřené tvrdosti.

ZÁSADA ABSORPČNÍ

Ukládání správních trestů za více přestupků

NPZ § 41/1

- Za dva nebo více přestupků téhož pachatele **projednaných ve společném řízení** se uloží správní trest podle ustanovení vztahujícího se na přestupek **nejpřísněji trestný**. Jsou-li horní hranice sazeb pokut stejné, uloží se správní trest podle ustanovení vztahujícího se na přestupek nejzávažnější.
- Spolu se správním trestem uloženým za dva a více přestupků lze uložit i jiný druh správního trestu, jestliže by jej bylo možno uložit za některý ze společně projednávaných přestupků.

ZÁSADA ASPERAČNÍ

Ukládání správních trestů za více přestupků

NPZ § 41(2)

- Jsou-li společně projednávány dva nebo více přestupků, správní orgán může uložit pokutu ve vyšší sazbě, a to tak, že horní hranice sazby pokuty za přestupek nejpřísněji trestný se **zvyšuje až o polovinu**, nejvýše však do částky, která je součtem horních hranic sazeb pokut za jednotlivé společně projednávané přestupky.

ZÁSADA NE BIS IN IDEM (NPZ)

Nikdo nemůže být obviněn z **totožného přestupku** za skutek, o němž již bylo proti téže osobě

- zahájeno řízení podle NPZ nebo trestní řízení
- pravomocně rozhodnuto v jiném řízení

Důvod k odložení věci či zastavení řízení (§ 86 NPZ)

§ 29 z.č. 17/1992 Sb. – opačně?! (uložením pokuty či jiného opatření podle předpisů o ochraně ŽP nejsou dotčeny případná trestní odpovědnost podle obecných právních předpisů) **role judikatury a práva EU**

ESLP -Rozsudek velkého senátu ze dne 15. 11. 2016 ve věci A a B proti Norsku (stížnosti č. 24130/11 a 29758/11)

ZÁSADA NE BIS IN IDEM

Judikatura (2008):

- Nejde o dvojí postih za porušení téže právní povinnosti, pokud byl žalobce postižen za porušení právní povinnosti stanovené zákonem o vodách, zatímco v jiném řízení byl proti němu vyvozen postih za porušení povinnosti podle zákona o ochraně přírody a krajiny.

rozhoduje totožnost skutku právního

PZ (§ 88)

- Pokud se podezřelý dopustí více přestupků, jejichž skutková podstata se týká porušení právních povinností vyskytujících se **ve stejné oblasti veřejné správy, a k jejich projednání je příslušný též správní orgán**, projednají se ve společném řízení

PZ (§ 43):

- Od uložení správního trestu lze upustit, jestliže o dvou nebo více přestupcích téhož pachatele **nebylo konáno společné řízení** a již uložený trest je odpovídající.

ZÁSADA NE BIS IN IDEM - PŘÍKLAD

Žalobkyně:

- a) v rozporu s provozním řádem využívala odpady částečně i mimo pozemky, na kterých bylo s odpady povoleno nakládat - 1. pokuta dle ZoOdp (16.7.2014)
- b) nelegální zábor lesního pozemku č. parc. X v k. ú. M. skládkovým výkopovým materiálem, a to od počátku roku 2010 do února roku 2014 - 2. pokuta dle zákona o ČIŽP

*Není sporu o tom, že oba případy mají základ ve v zásadě stejném skutkovém ději, kterým je deponování skládkového výkopového materiálu na totožném pozemku a v částečně se překrývajícím časovém úseku, a jde o totožné skutky de facto. **Nelze se však ztotožnit se závěrem městského soudu, že skutky jsou shodné i co do jejich právně významných následků.** (NSS 8As 399/2018)*

ZÁSADA NE BIS IN IDEM

- Pokud bylo zahájeno trestní stíhání, vzniká překážka litispendence, tj. o daném skutku nemůže rovněž probíhat správní řízení.
- To však nebrání tomu, aby v takovém případě příslušný správní orgán přijal opatření nemající primárně sankční povahu, ale povahu preventivní či nápravnou! (např. opatření k nápravě)

Příklad: ZOPK § 86(3)

- Uložením povinnosti uvedení do původního stavu či náhradního opatření není dotčena povinnost náhrady škody podle jiných předpisů ani možnost postihu za přestupek či trestný čin.

SPRÁVNÍ TRESTY - SPECIFIKA

Pokuty ukládá, vybírá a vymáhá

- ČIŽP,
- Jiný správní orgán (např. obecní úřad obce s rozšířenou působností, Agentura ochrany přírody, aj.)

specifická pravidla ve složkových předpisech

Příjmy z pokut

- příjmem rozpočtu SFŽP ČR
- příjmem rozpočtu obce, která pokutu uložila, kraje apod.

specifická pravidla ve složkových předpisech

účelová vázanost prostředků

TRESTNĚ PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST

Evropská směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí (2008)

**Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.) ve znění změn
TČ proti ŽP (Hlava VIII):**

- ohrožení a poškození životního prostředí (§§ 293, 294)
- speciální skutkové podstaty (§ 294a a násl.)

Z.č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim ve znění změn

TRESTNÝ ČIN

Trestný čin je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.

- objekt,
- objektivní stránka (jednání, následek a příčinná souvislost mezi jednáním a následkem),
- subjekt,
- subjektivní stránka.

TRESTNĚ PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST

TZ (VIII. Hlava) - Trestné činy proti životnímu prostředí:

- poškození vodního zdroje (§ 294a)
- poškození lesa (§ 295-6)
- neoprávněné vypuštění znečišťujících látek (z lodí) (§ 297)
- neoprávněné nakládání s odpady (§ 298)
- neoprávněná výroba a jiné nakládání s látkami poškozujícími ozónovou vrstvu (298a)
- neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (§§ 299, 300)
- poškození chráněných částí přírody (§ 301)
- týrání zvířat (§ 302)
- chov zvířat v nevhodných podmínkách (§ 302a)
- zanedbání péče o zvíře z nedbalosti (§ 303)
- pytláctví (§ 304)
- neoprávněná výroba, držení a jiné nakládání s léčivy a jinými látkami ovlivňujícími užitek hospodářských zvířat (§ 305)
- šíření nakažlivé nemoci zvířat (§ 306)
- šíření nakažlivé nemoci a škůdce užitkových rostlin (§ 307)

TRESTNĚ PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST

Trestné činy obecně nebezpečné (Hlava VII):

- obecné ohrožení (§ 272-3)
- poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení (§ 276-7)
- nedovolená výroba a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky (§ 281)
- nedovolená výroba a držení jaderného materiálu (§ 282)
- nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy (§ 283)

TRESTNĚ PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST

Trestné činy ohrožující zdraví:

- ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty (§ 156-7)

Trestné činy proti majetku:

- poškození cizí věci (§ 228)
- zneužívání vlastnictví (§ 229)

TRESTNĚ PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST PO

Namísto taxativního výčtu TČ změna:

- PO jsou trestně odpovědné za všechny trestné činy s výjimkou těch, o kterých tak stanoví zákon.
- Výjimky, na základě kterých může vyloučena trestní odpovědnost, **nezahrnují environmentálních trestné činy.** PO může být za jejich spáchání postihována podle trestních předpisů.

TRESTNĚ PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST PO

- PO lze postihnout i v případě, že se nepodaří prokázat , která konkrétní FO spáchala TČ
- Zaviněné jednání PO („vina managementu“)
- Odpovědnost zakládá jednání vedoucího (jmenovaného do řídicí funkce i faktického)
- Je-li vyvozena TPO PO, není tím dotčena osobní TPO fyzických pachatelů a naopak
- TPO přechází na právní nástupce PO

VZTAH TPO K JINÝM ODPOVĚDNOSTNÍM VZTAHŮM

- Princip „ne bis in idem“
- Princip „ultima ratio“
- Subsidiární povaha správních deliktů
- Společenská škodlivost - odlišení trestných činů od správních deliktů/přestupků
- Uplatněním deliktvní (SPO a TPO) odpovědnosti není dotčena
 - možnost uplatnění občanskoprávních závazků z deliktů
 - možnost ukládat opatření k nápravě (§ 28 ZTOPO zrušen jen pro nadbytečnost, platí obecná úprava).

§ 293 - Poškození a ohrožení životního prostředí

(1) Kdo v rozporu s jiným právním předpisem **úmyslně** poškodí nebo ohrozí půdu, vodu, ovzduší nebo jinou složku životního prostředí, a to ve **větším rozsahu** nebo na **větším území**, nebo takovým způsobem, že tím může způsobit **těžkou újmu na zdraví** nebo **smrt** nebo je-li k odstranění následků takového jednání třeba vynaložit **náklady ve značném rozsahu**, nebo

kdo úmyslně takové poškození nebo ohrožení složky životního prostředí zvýší nebo ztíží jeho odvrácení nebo zmírnění,
bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 opětovně,
- b) spáchá-li takový čin proto, že porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona,
- c) způsobí-li takovým činem trvalé nebo dlouhodobé poškození složky životního prostředí,
- d) je-li k odstranění následků takového činu třeba vynaložit náklady ve velkém rozsahu, nebo
- e) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu.

§ 298 - Neoprávněné nakládání s odpady

(1) Kdo, byť i z nedbalosti, poruší jiný právní předpis upravující nakládání s odpady tím, že přepraví odpad přes hranice státu bez oznámení nebo souhlasu příslušného orgánu veřejné moci, anebo v takovém oznámení nebo žádosti o souhlas nebo v připojených podkladech uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

(2) Kdo, byť i z nedbalosti, v rozporu s jiným právním předpisem ukládá odpady nebo je odkládá, přepravuje nebo jinak s nimi nakládá, a tím způsobí poškození nebo ohrožení životního prostředí, k jehož odstranění je třeba vynaložit náklady ve značném rozsahu, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,
- b) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, nebo
- c) spáchá-li takový čin opětovně.

(4) Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán,

- a) získá-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo
- b) týká-li se takový čin nebezpečného odpadu.

§ 297 - Neoprávněné vypouštění znečišťujících látek

(1) Kdo v rozporu s mezinárodní smlouvou, byť i z nedbalosti, vypustí nebo, ač je k tomu povinen, nezabrání vypouštění ropné, jedovaté kapalné nebo jiné obdobné znečišťující látky **z lodi nebo jiného námořního plavidla**, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

- a) jako člen organizované skupiny, nebo
- b) opětovně.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1

- a) těžkou újmu na zdraví,
- b) závažné a rozsáhlé poškození jakosti vody, živočišných nebo rostlinných druhů nebo jejich částí, nebo
- c) poškození životního prostředí, k jehož odstranění je třeba vynaložit náklady ve velkém rozsahu.

(4) Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

§ 299 - Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami

(1) Kdo v rozporu s jiným právním předpisem usmrtí, zničí, poškodí, odejme z přírody, zpracovává, doveze, vyveze, proveze, přechovává, nabízí, zprostředkuje, sobě nebo jinému opatří jedince zvláště chráněného druhu živočicha nebo rostliny nebo exemplář chráněného druhu a spáchá takový čin na více než dvaceti pěti kusech živočichů, rostlin nebo exemplářů, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Stejně bude potrestán, kdo v rozporu s jiným právním předpisem usmrtí, zničí, poškodí, odejme z přírody, zpracovává, doveze, vyveze, proveze, přechovává, nabízí, zprostředkuje, sobě nebo jinému opatří jedince silně nebo kriticky ohroženého druhu živočicha nebo rostliny nebo exemplář druhu přímo ohroženého vyhubením nebo vyhynutím.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,
- b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, nebo
- c) způsobí-li takovým činem dlouhodobé nebo nevratné poškození populace volně žijícího živočicha nebo planě rostoucí rostliny nebo místní populace nebo biotopu zvláště chráněného druhu živočicha nebo rostliny.

(4) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech,
- b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo
- c) způsobí-li takovým činem dlouhodobé nebo nevratné poškození místní populace nebo biotopu kriticky ohroženého druhu živočicha nebo rostliny.

§ 302a - Chov zvířat v nevhodných podmínkách

(1) Kdo chová větší počet zvířat v nevhodných podmínkách a tím ohrožuje jejich život nebo jim způsobuje značné útrapy, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

(2) Kdo chová zvířata v nevhodných podmínkách za účelem obchodu, anebo kdo kořistí z takového chovu, a tím ohrožuje jejich život nebo jim způsobuje značné útrapy, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta nebo zákazem činnosti.

(3) Odnětím svobody **na dvě léta až osm let** bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 2 v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch,

b) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 trvalé následky či smrt zvířeti, nebo

c) spáchá-li takový čin jako člen organizované skupiny.

(4) Odnětím svobody **na pět až deset let** bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 2 v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu,

b) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 trvalé následky či smrt většímu počtu zvířat, nebo

c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

POUŽITÉ A DOPORUČENÉ ZDROJE

- I. Jančářová a kol.: Odpovědnost v právu životního prostředí – současný stav a perspektivy, Masarykova univerzita, 2013, Brno
- V. Vomáčka: Správněprávní a trestněprávní odpovědnost v právu životního prostředí, Podzim 2019, IS MUNI
- V. Vomáčka: Požadavky práva EU na účinné trestání v ochraně ŽP, in České právo životního prostředí 3/2019, s. 136-152
- I. Jančářová: Právo životního prostředí pro bakaláře, Masarykova univerzita Brno 2019